

GESCHIEDENIS

JULIANUS AAN HET WOORD

De Romeinse keizer Julianus (die regeerde van 361 tot 363) is vooral bekend doordat hij 'brak' met het christendom. Dat gebeurde amper een halve eeuw nadat die godsdienst onder Constantijn was gelegaliseerd, in een eeuw waarin de christelijke cultuur in snel tempo alles ging beheersen. Julianus' poging die opmars te stuiten, ten gunste van de aloude Grieks-Romeinse godsdienst en filosofie, is hem door christenen eeuwenlang niet in dank afgenomen. In moderne tijden is hij, omgekeerd, ook weleens gevierd als kampioen van de oude klassieke cultuur. Voor- en tegenstanders hebben één ding gemeen: ze spreken voornamelijk *over* Julianus.

Minder bekend is dat hij de auteur is van een stapel geschriften (het werk vult drie delen in de bekende Loebreeks). Speeches, brieven en andere geschriften vormen de meest directe weerslag van Julianus' ideeën. Vreemd genoeg is zijn werk amper in het Nederlands vertaald. Misschien is het te moeilijk, te filosofisch van aard, of vergt het te veel voorkennis van de cultuur waaruit het voortvloeit.

Des te plezieriger om nu een flinke keuze uit Julianus' werk in vertaling te hebben. Kees Meiling, productief vertaler (modern) Hebreeuws, en als classicus afgestudeerd op Julianus, presenteert in *Afvallige contra afvalligen* een ruim aantal teksten van Julianus (naar zijn zeggen ongeveer tweederde): de

zelfsatire *Baardhater*, het belangrijke geschrift *Tegen de Galileeërs* (dat wil zeggen: tegen de christenen), twee redevoeringen en een reeks brieven.

Het is bij elkaar beslist een nuttig geheel. Maar wie antichristelijk vuurwerk of sprankelend proza verwacht, komt bedrogen uit. Julianus schrijft veelal formeel en intellectueel, en zoekt eerder de nuance dan de grove aanval. Zelfs in zijn polemieken tegen de christenen gaan toch maar een paar pagina's specifiek over Jezus (het meeste betreft Mozes en de Joodse versus de Griekse cultuur). Een willekeurig antichristelijk pamflet van vandaag gaat er beduidend steviger tegenaan. Julianus vindt christenen vooral zielig: ze zijn misleid, verwaasd, in de greep van een paar waanideeën. Een soort sektariërs dus, die je moet weren uit openbare ambten en in hun eigen clubjes moet laten. Van vervolging of bestrijding is daarbij geen sprake. Ook uit Julianus' brieven en speeches spreekt hooguit een soort *dédain* over christenen.

De vertaalstijl in dit boek is degelijk, wat duidelijke, bruikbare teksten oplevert. Maar spannende lectuur wil het maar niet worden. Alleen een passage over Julianus' bijna-kolendampvergiftiging in Parijs (blz. 106–107) bracht mij even op het puntje van mijn stoel.

Wat ook niet helpt is dat Meilings annotatie tamelijk summier is. Van veel opgenomen teksten blijft de historische en andere achtergrond vaag of onuitgewerkt, terwijl ook de keuze van opgenomen teksten nauwelijks wordt verantwoord. En zelfs in de

opgenomen teksten is soms gesneden. Zo wordt in rede 6 (tot de Cynici) aan het slot zomaar een derde weggelaten, met korte samenvatting maar zonder opgaaf van redenen. Dat is merkwaardig en onbevredigend. Wie een tekst als geheel selecteert, moet die ook zorgvuldig en zo mogelijk compleet presenteren. Deze contextgebonden, soms weerbarstige geschriften vragen om meer hulp en uitleg dan nu wordt geboden.

Zo rijst de vraag voor welk publiek dit boek eigenlijk is gedacht. Godsdiensthistorici en filosofen? Moderne christenen op zoek naar bevestiging van hun negatieve beeld van de keizer? Of een algemeen publiek dat meer wil weten van 'de afvallige keizer'? Ieder zal iets van zijn of haar gading vinden, maar niemand wordt echt goed bediend.

Een gevoel van onvrede blijft dus, helaas. Aan de andere kant kunnen we ook gewoon blij en dankbaar zijn voor deze eerste serieuze keuze van Julianus-teksten in het Nederlands. De sympathieke reeks Grieks Proza is weer een opvallend deel rijker geworden.

VINCENT HUNINK

JULIANUS DE AFVALLIGE, *Afvallige contra afvalligen*. Keuze uit zijn geschriften, Keuze, vertaling en inleiding Kees Meiling, Grieks Proza xxx, Uitgeverij Ta Grammata, Groningen, 2016, 262 blz., 19,90 euro, ISBN 9789081937078.